

ביאורים

לאחר שרבנו בחיי בירר שעבודת ה' צריכה ללוות את האדם בכל מהלך חייו, הוא נפנה לחלק את עובדי ה' לעשר מדרגות בלימוד התורה. כאשר האדם ידע בוודאות באיזה מדרגה הוא, הוא יוכל לעלות ולטפס למדרגה הבאה. סוגי הלומדים הם:

המשננים: אותם יהודים שלמדו חומש בקטנותם והם חוזרים ומשננים אותו ללא כל הבנה. רבנו בחיי קורא להם חמור נושא ספרים כי הלימוד שלהם הוא רק קריאה בלבד, אך הקורא נשאר בחומריותו מכיוון שאינו מנסה להכניס את הדברים אל תוך ליבו.

המנקדים והמדקדים: יודעי החומש אשר שמים לב לדקדוק ולצורת הגיית המילה. גם הם אינם יודעים את תוכן הכתוב, אך הם מבינים שיש ערך עליון בקריאה נכונה של פסוקי התורה.

הבלשנים: יודעי התנ"ך אשר למדו את כללי שפת הקודש על בוריים. אנשים אלו מבינים שיש משמעות לא רק לניקוד הנכון אלא גם לסדר הנכון של הפסוק ולעולם השורשים והפעלים של התורה. גם אצלם עדיין התוכן המוסרי והרוחני העמוק אינו בא לידי ביטוי.

מביני המילים: יודעי המקרא אשר מבינים שיש מושגים שאין להבינם בהבנה שטחית. הם עסוקים יותר בהשוואה בין מילים ובהבנת פירושי מילים לעומקם. הם אף מפרשים מילים קשות בתנ"ך, אך גם להם ישנה הבנה שטחית ומקומית.

פשטי המקרא: לומדי ומפרשי התנ"ך כפשוטו. לאור מכלול הבנת השפה העשירה ועומק המושגים הם מבינים את פשוטו של מקרא. הם מבינים במושגי האלוהות מעט ויודעים שישנן פעולות שאין לייחס לבורא ולכן מבארים ומסבירים אותם.

בעלי המשנה: אלו הלומדים אשר מפרשים את התורה לא רק במובן הפשטני, אלא אף לאור דברי רבותינו. התורה אצלם הופכת למנווטת ולמדריכה ולכן הם גם מגיעים להלכות מעשיות דרך חז"ל במשנה.

בעלי הגמרא: אותם הלומדים שבנוסף ללימוד מקרא מעמיק לפשוטו ואף לפי דברי חז"ל, הם לומדים גמרא, ומנחים את חייהם לאור ביאור גדרי המצוות שמופיע בתלמוד, אך אינם עוסקים בהתמודדות עם הקושיות שנראות בלימוד התלמוד.

הרחבות

פשט ודרש

זהם המפרשים ספר האלהים פנראה ממנו, ואין סומכין על הקבלה. מדברי רבנו בחיי משתמע שפירוש התורה על דרך הפשט, אף בניגוד לדרשות חז"ל, הוא חיובי. כך גם אומר הרשב"ם: "כל מה שלימדנו רבותינו כי אין מקרא יוצא מידי פשוטו. אף כי עיקרה של תורה באה ללמדנו ולהודיענו ברמיזה הפשט וההגדות וההלכות והדינין ועל ידי אריכות הלשון... והראשונים מתוך חסידותם נתעסקו לנטות אחרי הדרשות שהן עיקר ומתוך כך לא הורגלו בעומק פשוטו של מקרא... וגם רבנו שלמה אבי אמי, מאיר עיני גולה, שפירש תורה נביאים וכתובים נתן לב לפרש פשוטו של מקרא. ואף אני שמואל ב"ר מאיר חתנו זצ"ל נתווכחתי עמו ולפניו הודה לי שאילו היה לו פנאי היה צריך לעשות פירושים אחרים לפי הפשטות המתחדשים בכל יום" (רשב"ם בראשית לו, ב). אמנם, מדבריו גם עולה שלימוד התורה לפי דרשותיהם של חז"ל הוא לימוד מעולה יותר, אך בודאי שחשוב גם לדעת את התורה לפי פשטה (ועיין בדבריו בתחילת פירושו לתורה).

גם רבי אברהם אבן עזרא בפירושו נצמד יותר לפשוטו של מקרא, ואומר: "ולא אזכיר טעמי אנשי המסורת... כי כל טעמיהם כדרך הדרש הם" (ראב"ע, הקדמה לתורה). לעומת זאת, הרמב"ן מתווכח עימו רבות בפירושו (רמב"ן, הקדמה לתורה) ונותן דגש רב יותר לדקדוקי חז"ל במקראות.

וכבר התבאר, כי מעשי בני אדם יחלקו לשני חלקי התורה, רצוני לומר: הצוים והאזהרות לָבֵד.

ומפני היות התורה מלות וענינים, נחלקו בני אדם בחכמת התורה על עשר מעלות.

תחלתם, אנשים למדו החמש והמקרא, והספיק להם בגרסת הפסוק מבלי הבנת הענין, לימוד ללא הבנה, ואינם יודעים פרוש המלות ושמוש הלשון, והם בתכונת חמור נושא ספרים.

והשנית, אנשים בקשו לברר קריאתם ולשמור התנועות, ושמו רב השתדלותם בידיעת מקומות הנקוד, והם בעלי הנקוד והמסרת.

והשלישית, אנשים ראו חסרון מי שקדם זכרם, והשתדלו לדעת עלת הנקוד והטעמים, מחיי סיבות הנקוד והטעמים, וחברו אליהם דעת שמוש הלשון ודקדוקו, ודעת השמות והפעלים, ותבות הטעם, והסמוך, והנפרד, וספור העבר בלשון העתיד, והצווי בלשון המקור, והשלם, והחסר, והנח, והכפול, והנראה, והנסתר, והדומה לזה.

והרביעית, אנשים שהוסיפו על מה שהקדמנו זכרם בפרוש המלות המספקות בספרי הקדש והנראה מן הפשט, וחקרו עם זה על ידיעת העובר והאמתי בלשון העברית, והשמות הדומים ושאינם דומים, והנגזרים ושאינם נגזרים, והזרים, וכן בתארים ובפעלים, והדומה להם.

והחמישית, אנשים שהוסיפו על מה שהקדמנו זכרם בדעת עניני ספר התורה, ולהבין שרשי, ולחקר על העובר והאמתי מעניניו, כגשמות הנזכרות בו. והם המפרשים ספר האלהים פנראה ממנו, ואין סומכין על הקבלה.

והששית, אנשים סמכו על קבלת הקדמונים שהיא המשנה, והגיעו לקצת חיובי התורות והמצוות והדינין מבלי עיון בתלמוד.

והשביעית, אנשים שהוסיפו על כל מה שזכרנו בעיון התלמוד, והשתדלו בגרסתו וקריאת הלכותיו, מבלי פרק קשיוותיו ופחת סתומותיו.

מלות וענינים - פסוקי התורה ופירושיהם. **ושמוש הלשון** - צורת הקריאה הנכונה. **לברר קריאתם וכו'** - לדקדק בקריאה נכונה. **מי שקדם** - שני סוגי האנשים שהוזכרו לעיל. **עלת** - סיבת. **המספקות** - הקשות. **והנראה מן הפשט** - הבנת פשט המילים. **העובר** - לשון מושאלת. **פגשמות הנזכרות** - ביטויי הגשמה לה' כגון: יד ה', וירד ה', מתפרשים כמשל. **פנראה ממנו** - כפי הנראה מפשט הכתוב. **בתלמוד** - בגמרא.

